

Janneke Siebelink

Een verdwaalde zomerdag

Ambo|Anthos
Amsterdam

Voor wie verdwaald is,
maar nooit verloren

Thou wast not born for death, immortal bird.

John Keats

Camille

Drieankerbaai, Kaapstad,
Zuid-Afrika

Juli 1989

Weer is het winter.

Weer is het 18 juli, zoals het ieder jaar 18 juli wordt en de nacht de uren verdonkert en de ijskoude zee in een gladde, zilverblauwe vlakke verandert en de dag over laat gaan naar 19 juli. Voor velen zomaar een dag.

Je kijkt in de hoge spiegel in de gang. Lange tijd heb je hem afgedekt met een laken. Bijgeloof zegt dat de ziel van de overledene andere zielen met zich mee kan trekken. Je reikt met een hand naar voren, streelt je wang in de reflectie. Je slaat de sjaal die je moeder lang geleden kocht om je schouders, schudt je blonde haar los over de stof, kijkt nog een keer in de spiegel, speurt naar iets van haar in jou. Soms zegt iemand dat je op haar lijkt.

Een blik op het klokje op het dressoir.

Kwart voor twaalf. Je moet een kwartier lopen, dan ruim een halfuur met de stadsbus en vervolgens nog zeker tien minuten te voet. Er zijn geen bushaltes bij de begraafplaats.

Je moet gaan.

Je wilt terug zijn voor het donker is.

In de verte klinkt het rumoer van de stad. Je denkt aan wat er achter de ingang ligt. Je loopt door de imposante, smeedijzeren poort en stopt. Kijkt omhoog naar de elegante, witte bogen. De grens tussen bestaan en niet-bestaan.

Bij de ingang staat een plattegrond. De begraafplaats is immens en daarom ingedeeld in verschillende secties. Er zouden hier volgens de namenlijsten vijftienhonderd lichamen liggen, maar in werkelijkheid zijn dat er veel meer. In andere tijden werd de begraafplaats gebruikt voor massagraven. Stoffelijke overschotten uit de lang geleden geruimde graven van de Somerset Road-begraafplaats zijn hier herbegraven. Grafschennis volgens de nabestaanden. Nog altijd zie je rouwende familieleden verloren over de paden lopen met brandende salie om de plek te reinigen.

Al die op elkaar gestapelde levens.

Aan weerszijden van het pad zie je graven zonder namen en graven met namen die je niet kent. Sommige hebben zorgvuldig gepoetste herdenkingsstenen met sierlijke inscripties, verzorgde planten en persoonlijke voorwerpen in stenen bakjes naast het graf. Andere grafstenen zijn verwaarloosd, staan scheef, zijn met het verstrijken van de tijd verzakt en overwoekerd door gras en mos, alsof ze langzaam door de aarde worden opgenomen. Weer andere zijn beschadigd, beklad of omvergetrokken door verveelde, dronken jongeren uit de troosteloze, industriële en dichtbevolkte achterbuurten van Kaapstad.

Er is geen geld voor toezicht op de doden.

Je loopt langs grote, indrukwekkende, monumentale graven van marmer, die duurder zijn dan het appartement waarin je woont. Langs armoedige graven met slechts houten cruci-

fixen. Een gevoel van schaamte bekruipt je. Etienne ligt hier ook. Het is alweer een paar jaar geleden – de politie aan je deur, de driewieler van Maggie in je trillende handen mee naar het bureau. Je hebt nog steeds geen geld voor een fatsoenlijk eerbetoon. Alleen schelpjes markeren zijn plek, die je vermijdt als je naar je moeder gaat, bang dat je benen zullen weigeren verder te lopen en je ter plekke een gat zult graven om erin te verdwijnen. Je knijpt in je armen, nagels in je huid, om jezelf bij de les te houden, door te gaan.

In sommige secties liggen de graven in een onregelmatig patroon, minder strak dan elders, is er geen pad of gemarkeerde grens en is het onduidelijk waar het ene graf begint en het andere eindigt. Enkele stukken zijn onder water gelopen, waardoor op onwillekeurige plekken kruisen uit een troebel blauwgroen moeras lijken te groeien.

De begraafplaats is grotendeels omgeven door bomen die zich voeden met kalk en andere mineralen die de ontbindende lichamen vrijgeven en daardoor weelderig groeien. De doden dragen zorg voor het leven om hen heen. Majestueuze eikenbomen met brede kronen en peperbomen met sierlijke, hangende takken zorgen voor schaduw in de zomer en beschutting tegen de kille wind in de winter. Je ruikt de vochtige aarde, het natte gras. Schuift met je voeten rottende bladeren aan de kant. Soms, bij een windvlaag, komt de frisse, muntachtige geur van eucalyptus voorbij.

De meeste doden hier zijn ouder dan je moeder geworden, ouder dan eenendertig jaar.

Zeven jaar geleden liep je hier samen met Etienne. Olijftakken in zijn hand. Jullie dochter Maggie in een draagzak op jouw buik. Etienne, die wat gruis uit de letters van je moeders naam

wegschraapte, struikgewas en onkruid wegtrok dat tussen de grafstenen groeide. Maggie was nog geen halfjaar. Je legt je hand beschermend over je borst, alsof ze daar nog veilig tegen je aan ligt, terwijl je langs kleine, bescheiden graven loopt met jaartallen die hooguit een periode van enkele jaren bestrijken, soms minder dan één jaar.

Je denkt aan de handjes van Maggie, gevouwen op haar borst als ze slaapt. Of gevouwen onder haar blozende wangen.

Tedere momenten die je wilt inlijsten, zodat ze zich later kan herinneren dat ze klein is geweest. Zodat ze zich die eerste jaren kan herinneren, de jaren die voor een kind slechts uit verhalen bestaan, verhalen óver jou, alsof je ze zelf niet hebt meegemaakt. Je kent ze alleen omdat anderen je erover vertellen. ‘Weet je nog? De eerste keer dat ze ging kruipen, ging staan, “mama” zei en “papa”, zelf een hapje nam, een kusje gaf, wegliep, bijna verdronk, op het strand de show stal met haar lieve vlechtjes.’

Als niemand die verhalen kan vertellen aan het kind, hoe weet het dan dat het kind is geweest? Zonder herinnering, zonder besef van toekomst.

Je moeder ligt op zo’n vijftien kilometer afstand van de Tafelberg, in het hart van Kaapstad, maar gebouwen en infrastructuur belemmeren het zicht op de berg.

‘De tafel is gedekt, Mammie,’ zeg je tegen haar graf.

‘Kon je het maar weer even zien en het verhaal vertellen over de kapitein en de duivel. De rookwedstrijd die ze hielden en waarom de Tafelberg soms in nevelen is gehuld.’

De mythe bezorgde je nachtmerries.

En op jouw beurt vertelde je Maggie die mythe, die daar weer slapeloze nachten van kreeg.

Je staart naar de steen.

De dood van je moeder is inmiddels tot een mythe geworden. Je moeder zelf ook. Je herinnert je haar eerste opname in Valkenburg – geen mythe. Herinnert je dat je werd opgehaald in het holst van de nacht – geen mythe. Je had er nooit rekening mee gehouden dat je ouder zou worden dan je moeder. Je hebt je uiterste best gedaan om dat te voorkomen.

Je knielt voor het graf.

'Nog een paar maanden, Mammie,' fluister je, bang om iets wakker te maken dat sinds haar dood in jou slaapt.

Je probeert je te herinneren hoe ze sprak, hoe ze rook, hoe ze voorlas. Je probeert je in te denken hoe het voor haar was, hoe háár moeder sprak en rook. Hoe háár moeder dacht.

Soms leg je foto's van jullie beiden naast elkaar. Je hebt er niet zoveel. Niet van iedere leeftijd heb je afdrukken kunnen vinden. Je zoekt naar antwoorden in haar beeltenis. Je kijkt. Je vergelijkt, zoekt naar betekenis in de getallen. Iets om je aan vast te kunnen houden. Iets om je aan vast te kunnen houden zodat je niet weer afdrijft, niet teruggaat naar die plek waarvan je denkt dat je er veilig bent.

Eenendertig jaar is ze geworden. Net zo oud als jij nu bent.

Wat is er gebeurd, Mammie?

Over vierenhalve maand is het 1 december. Dan word je tweeëndertig, zet je een stap verder in de tijd, stap je over haar heen in de tijd. Een moment waar je tegen opziet. Vanaf dan ben jij de oudste van jullie twee. Dat brengt verantwoordelijkheid met zich mee. Een verantwoordelijkheid die je niet wilt, niet denkt te kunnen dragen.

Wie was jij, Mammie?

Misschien is dat jouw redding, denk je.

Misschien kun je verder als je precies weet wat er is gebeurd in haar leven en in die nacht van 18 op 19 juli.

Als je weet wanneer voor haar de dood betekenisvoller werd dan het leven.

Als je haar verhaal kunt vertellen van begin tot eind, het af kunt ronden. Jóúw verhaal van haar.

Hoe ben je geworden wie je was?

Misschien stop je dan met dwalen.

Stop je met je verschuilen achter alles wat niet jouw keuze is geweest.

Kun je gaan leven en stop je met doodgaan.

*

Het begint te schemeren.

Je staat op. Op je knieën zitten twee donkere plekken. Je klopt het zand van je broek en loopt terug naar de uitgang om je klaar te maken voor het tweede deel van jouw jaarlijkse ritueel.